Kovács József

A NATO SZABVÁNYOSITÁSI RENDSZERE ÉS A NATO-KOMPATIBILITÁS

Hazánk NATO csatlakozásával a Magyar Honvédség, és ezen belül a Magyar Légierő NATO-kompatibilitásának megteremtésével kapcsolatos feladatok nem fejeződtek be. A teljes kompatibilitás megteremtése a különböző kompatibilitási szinteken továbbra is a Magyar Honvédség fontos célja maradt. Ehhez elengedhetetlenül szükséges a kompatibilitás problémakörének további vizsgálata, az egyes kompatibilitási szinteken felmerülő feladatok elemzése és rendszerezése [3].

A teljes kompatibilitás megteremtésében is kiemelkedő szerepet játszik a Magyar Honvédség beilleszkedése a NATO szabványosítási rendszerébe. Ez a sokrétű feladat magába foglalja a NATO szabványosítási rendszerének megismerését, az érvényben lévő NATO-szabványok folyamatos vizsgálatát és szükséges mértékben történő átvételét valamint az új szabványok létrehozásába való bekapcsolódást is. A *szabványosítási kompatibilitás* megteremtése fontos lépés a teljes kompatibilitás elérésében.

A NATO SZABVÁNYOSÍTÁSSAL FOGLALKOZÓ SZERVEZETEI

A NATO szabványosítási és egységesítési tevékenységének célja, hogy a rendelkezésre álló erőforrások optimális kihasználásának biztosításával növelje a Szövetség hadműveleti hatékonyságát. A szabványosítás és egységesítés elveit és politikáját az Észak-atlanti Tanács szintjén határozzák meg és ezen a szinten történik annak felülvizsgálata is.

A NATO szabványosítási programjának fejlesztését, annak felügyeletét és végrehajtását, a NATO vezető testületei közötti szabványosítási tevékenység összehangolását a *NATO Szabványosítási Szervezet* (NSO) végzi [5]. Az egységesítési és szabványosítási tevékenységben jelentős szerepet játszanak a *NATO Nemzetközi Törzs* (IS) különböző főosztályai és szervezetei is. A törzs felügyelete alá a következő szervezeti elemek tartoznak [2]:

— NATO Szabványosítási Bizottság (NCS);
— NATO Nemzeti Hadfelszerelések Igazgatóinak Értekezlete (CNAD);
— AC/305 NATO Logisztikai Vezetők Értekezlete (SNLC).

A *NATO Szabványosítási Bizottság* tanácsaival segíti a szabványosítással kapcsolatos kérdésekben a Tanácsot. Feladatkörébe tartozik a legfontosabb irányítási és koordinációs tevékenységek végzése. Elnöke a mindenkori NATO főtitkár, tevékenységének irányítását pedig alelnökök végzik. A Bizottság rangidős nemzeti képviselőkből és a NATO parancsnokságok képviselőiből áll [2]. A Bizottság irányelveket ad ki a hatáskörébe tartozó NATO Szabványosítási Hivatal (ONS) és NATO Szabványosítási Összekötő Testület (NSLB) számára. A *Szabványosítási Hivatal* egy ügyintéző testület. Igazgatója egyben a logisztikai, fegyverzeti és erőforrások főosztályának is az igazgatója, valamint elnöke a Katonai Szabványosítási Ügynökségnek (MAS) [5]. A *Szabványosítási Összekötő Testület* egy törzskari fórum, különböző törzsekből és parancsnokságokból álló testület, amelyben a szabványosítással foglalkozó valamennyi testület és bizottság képviselteti magát. Fő feladata a szabványosítási elvek és eljárások összhangjának megteremtése, valamint a szabványosítással kapcsolatos tevékenységek koordinálása.

A *NATO Nemzeti Hadfelszerelések Igazgatóinak Értekezlete* hatásköre a hadfelszerelésekkel, fegyverzettel, K+F tevékenységgel, a beszerzésekkel és a minőségbiztosítással kapcsolatos egységesítési-szabványosítási feladatokra terjed ki. Elnöke a NATO főtitkára, tagjai a nemzetek magas szintű, hadfelszerelésekkel foglalkozó vezetői. Irányítása alá tartoznak a Fő Fegyverzeti Bizottságok, az Együttműködő Csoportok, valamint a különböző tanácsadó- és programcsoportok [2].

A *NATO Logisztikai Vezetők Értekezlete* a tagállamok legfőbb logisztikai vezetőiből áll, elnöke ennek is a mindenkori NATO főtitkár. Alapvető feladata a logisztikai eljárások egységesítése, különös tekintettel a harcászati-hadműveleti tevékenységre.

A NATO szabványosítási szervezetében fontos szerepet játszik még egy sor további szervezeti egység is.

A *NATO-Központ Konzultációs, Vezetési és Irányítási (C3) Törzs* hatásköre nagy számú egyezményre és szövetségi kiadványra terjed ki. Ezeket a dokumentumokat nyolc bizottságban dolgozzák ki, amelyek további albizottságokra és munkacsoportokra bomlanak.

A *Nemzetközi Katonai Törzs* egyes szervezetei fő feladataik támogatása céljából kezelhetnek, illetve dolgozhatnak ki egységesítési egyezményeket és szövetségi kiadványokat.

A NATO szabványosítási szervezetének talán legfontosabb, önálló szervezete a *Katonai Szabványosítási Ügynökség*. Ez a szervezet a NATO Katonai Bizottságának van alárendelve és az egységesítési dokumentumok kidolgozásával és kezelésével foglalkozik. Tevékenységét szoros együttműködésben végzi a nemzeti szakértőkkel, valamint a NATO Nemzetközi Titkárság és a Nemzetközi Katonai Törzs adott kérdésben érintett tagjaival.

Szervezetileg az Ügynökség négy fő testületből és az ezeken belül működő bizottságokból áll. A MAS testületei a következők:

— Szárazföldi Testület, szervezetében 16 bizottsággal;
— Légierő Testület, amelyen belül 14 bizottság működik;
— Haditengerészeti Testület, 12 bizottsággal;
— Egyesített Testület, amely két bizottságot foglal magába.

A szabványosítási tevékenység döntő részét a MAS bizottságai végzik. A bizottságokban Izland és Luxemburg kivételével valamennyi tagország képviselteti magát, ezen kívül a főbb NATO parancsnokságok is rendelkeznek képviselőkkel (szavazati jog nélkül). A Testületek bizottságai az egyes konkrét feladatok végrehajtására munkacsoportokat hozhatnak létre, amelyek szakértői állományát önkéntes alapon a nemzetek adják. Ezek a csoportok végzik az egyezmények kidolgozását és rendszeres felülvizsgálatát. A prioritások figyelembe vételének biztosítására a bizottságok mindegyik munkacsoporthoz delegálnak képviselőt.

Az Ügynökség szervezeti felépítésének része a *terminológiai koordinátor* és törzse, amely a NATO terminológiai programjáért felel. A NATO szabványosítási szervezetének felépítése az 1. ábrán látható.

A NATO EGYSÉGESÍTÉS ÉS SZABVÁNYOSÍTÁS FOLYAMATA

A NATO egységesítési eljárásának eredménye egy közösen kialakított dokumentum, ennek alkalmazása vagy elvetése az egyes tagállamoktól függ. A NATO-n belül létrehozásra került egyfajta egységesítési-szabványosítási rendszer, működő funkcionális szervezetekkel, a meglévő szervezetek speciális feladatokkal történő megbízásával és a megfelelő működést biztosító keretrendszer kidolgozásával.

A NATO egységesítési egyezményei tartalmuk alapján három fő csoportba kerültek besorolásra. Ezek [2]:

— harcászati-hadműveleti (eljárási) dokumentumok;
— anyagi-technikai (anyagi) egyezmények;
— adminisztratív egyezmények.

Az egységesítési tevékenység négy meghatározó feladatcsoportot foglal magába, amelyeknek a felelősségi felosztása a NATO-n belül a következőképpen alakul:

— a harcászati-hadműveleti területért a NATO Katonai Bizottsága a felelős;
— a konzultáció, vezetés és irányítás területéért a felelősség a NATO Központi Konzultációs, Vezetési és Irányítási (C3) Törzset terheli;
— a hadfelszerelések területéért a NATO Nemzeti Hadfelszerelések Igazgatóinak Értekezlete felel;
— a logisztika területéért elsősorban a NATO Logisztikai Vezetők Értekezlete a felelős.

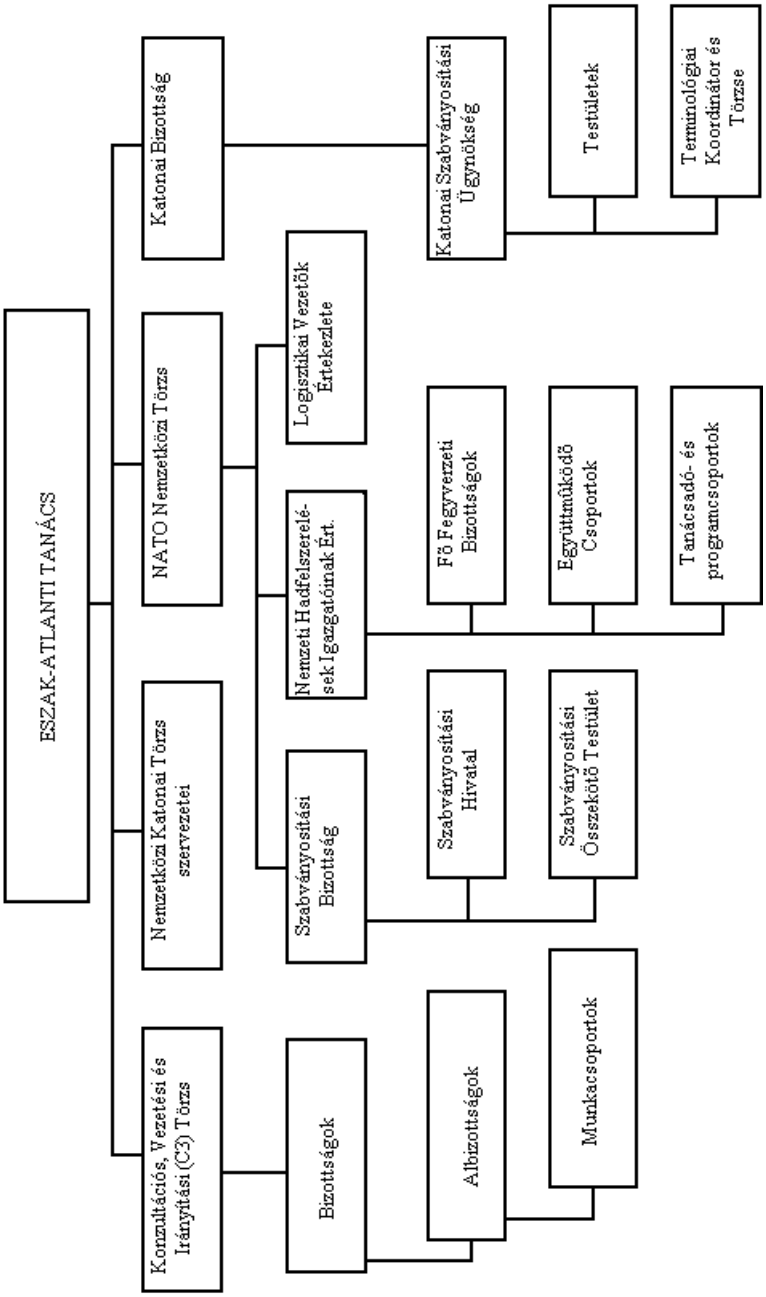

1. ábra. A NATO szabványosítási szervezetének felépítése

Az egyezmények kidolgozásában a NATO más szervezetei és bizottságai is közreműködnek, sőt adott esetben fő felelősként is szerepelhetnek. Az egységesítési egyezmények kidolgozása hat lépcsőből álló folyamat [2].

A *szabványosítási célkitűzések indítványozásának* eredményeként egységesítési cél vagy indítvány születik. Egységesítési feladatra tagállamok, főbb irányító testületek és parancsnokságok valamint felsőbb hatóságok tehetnek javaslatot. Az egységesítési feladat bekerül a NATO szabványosítási programjába, amelyet az Észak-Atlanti Tanács fogad el és amely elfogadás után már nem módosítható.

Az indítványok jóváhagyása egy feladatszabó hatóság (törzs) által történik, amely a beterjesztett indítványt a katonai követelmények, a műszaki megvalósíthatóság, a figyelembe veendő prioritások és az alkalmazhatóság szempontjából vizsgálja meg. Ha a hatóság az indítványt elfogadhatónak találja, akkor azt a tagállamoknak küldik meg véleményezésre. Az egyes tagállamok a véleményezés során döntenek arról is, hogy az adott egyezmény kidolgozásában milyen mértékben kívánnak részt venni.

A *kidolgozás* általában szakértői szinten, munkacsoportban történik, de az abban részt vevők kérhetnek véleményeket és koordinációt más csoportoktól is. A munkában résztvevőkkel kapcsolatos koordinációért, a vélemények feldolgozásáért, kiegészítő információk beszerzéséért, az adminisztrációs feladatok végrehajtásáért és a jövőbeni tevékenységre vonatkozó javaslatok kidolgozásáért a dokumentum kidolgozásában vezető szerepet vállaló tagország a felelős. Maga a kidolgozás a megegyezés adatainak és változatainak összegyűjtését, azok összevetését is magába foglalja. Ennek során a delegáló tagállamok áttekintik a munkacsoportok által létrehozott dokumentumokat és kiegészítik javaslataikat más tagországok alternatíváival.

A *ratifikáció* az egyezmény tervezetének hivatalos elfogadását jelenti a tagállamok által. A ratifikáció során az egyes országok különböző szempontok alapján mérlegelik az egyezmény elfogadhatóságát.

A *kihirdetésre* akkor kerülhet sor, ha az adott tervezetet kellő számú tagállam fogadja el. A kihirdetést a Katonai Szabványosítási Ügynökség végzi. A kihirdetéstől kezdődően válik az egyezmény hivatalos NATO dokumentummá.

Az *alkalmazásba vétel* az egyezményből a tagországokra vonatkozó kötelezettségek teljesítését jelenti, oly módon, ahogy az egyezményt az illető ország elfogadta. Technikai jellegű egyezmények esetén akkor lehet alkalmazásba vételről beszélni, ha az érintett eszközök és anyagok megfelelnek a dokumentum előírásainak, illetve a szolgálatba állított eszközök megfelelnek a megadott követelményeknek. Egy NATO dokumentum akkor tekinthető bevezetettnek, ha az illető tagállam a szükséges jogszabályokat, rendeleteket, intézkedéseket és utasításokat kiadta.

Az egyezmények *felülvizsgálatát* az egyezmény gondozásáért felelős vagy az erre a célra kijelölt munkacsoport legalább háromévente végzi el. A felülvizsgá-

lat eredménye lehet az egyezmény változatlanul történő érvényben hagyása, vagy javaslattétel annak módosítására illetve visszavonására. A NATO szabványosítási folyamata a 2. ábrán látható.

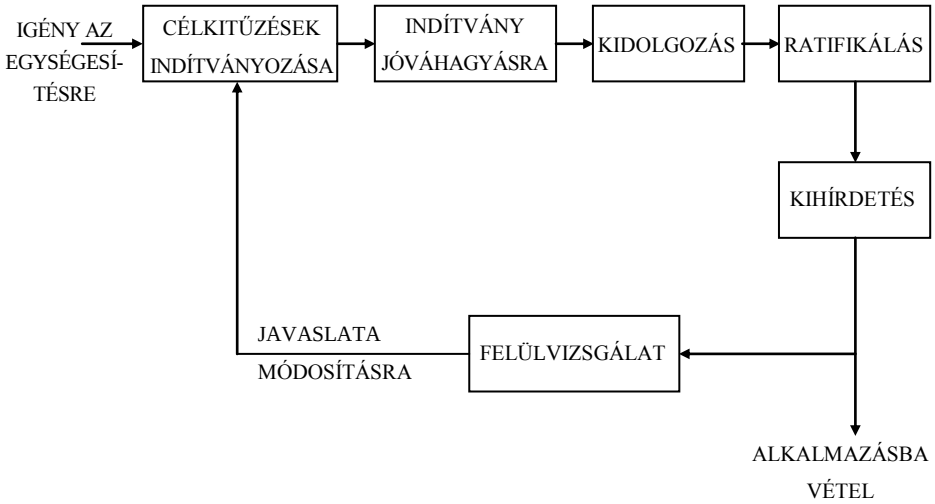

2. ábra. A NATO szabványosítási folyamata

Az Egységesítési Egyezményekre (STANAG) és a Szövetségi Kiadványokra (AP) vonatkozó információk karbantartásáért és az azokkal kapcsolatos adminisztratív tevékenység koordinálásáért a Katonai Szabványosítási Ügynökség (MAS) elnöke felel. Az ezekre vonatkozó alapvető információk az AAP-4 jelű kiadványban találhatók meg, amelynek naprakészen tartásáért szintén a MAS felel. A dokumentumok teljes anyagát a NATO egységesítési dokumentumok adatbázisa (NSDD) tartalmazza [2].

A NATO egységesítési eljárásának felülvizsgálata eredményeként a NATO Szabványosítási Bizottság (NCS) 2000 februárjában jóváhagyott egy jelentést, amely tájékoztatta a vezető NATO testületeket az addig tett megállapításokról és irányt szabott a további kidolgozói munkának. A jelentés olyan előterjesztéseket tartalmazott, amelyek elfogadásuk és alkalmazásuk után jelentősen fejleszthetik a NATO egységesítési eljárását [2]. Ennek következtében változások várhatók a NATO szabványosítás fentebb felvázolt rendszerében, mind a szabványosítási szervezetben, mind pedig a szabványosítási folyamatban. Ezeknek a változásoknak a nyomon követése és hatásuk vizsgálata további kutatómunka tárgya lehet.

A SZABVÁNYOSÍTÁSI KOMPATIBILITÁS HELYZETE

A Magyar Honvédség s*zabványosítási kompatibilitásába* beletartozik a NATO szabványosítási rendszerében és munkájában való magyar részvétel és a NATO érvényben lévő egységesítési-szabványosítási dokumentumainak hazai bevezetése, ezek elterjedtsége és alkalmazásuk mértéke. A széles értelemben vett kompatibilitásnak [3] ez a szintje jellemezhető azzal is, hogy egy még nem ratifikált és ki sem hirdetett NATO dokumentumnak mennyi a hazai „átfutási ideje" illetve, hogy a hazai ratifikálás és alkalmazásba vétel mennyi időt vesz igénybe. Az is mérvadó lehet, hogy az elfogadott és kihirdetett dokumentumokat hazánk menynyire képes alkalmazásba venni.

A hazai szabványosítás jogszabályi alapját a nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény adja. Ennek felhatalmazása alapján született meg a katonai szabványosítás sajátos szabályairól szóló 63/1996. évi (V. 3.) számú kormányrendelet, amely alapján az MSz K jelű katonai nemzeti szabványok készülnek. A nemzeti katonai szabványosítás alapvető jogszabálya még az „egyes katonai nemzeti szabványok alkalmazásának kötelezővé nyilvánításáról" szóló 9/1996. évi (VII. 2.) HM rendelet.

A jogszabályi háttérnek megfelelően létrejött a miniszterek tanácsadó testületeként működő Katonai Szabványügyi Koordinációs Bizottság (KSzKB) amelynek tagjai a minisztériumok és néhány hatósági jogkörrel rendelkező országos hatáskörű szervezet. Ennek legfontosabb feladata a katonai nemzeti szabványosítás irányvonalának, célkitűzéseinek meghatározása, éves és középtávú tervjavaslatok elfogadása. Ezeket a tervjavaslatokat a Bizottság által létrehozott szakmai munkacsoportok állítják össze. A KSzKB elnöki teendőit a HM képviselője, alelnöki feladatait a gazdasági minisztérium képviselője, a titkársági feladatokat pedig a HM Haditechnikai Intézet Katonai Szabvány Osztály látja el. A Magyar Honvédség érdekeinek képviselete biztosított a Magyar Szabványügyi Testület Szabványügyi Tanácsában és műszaki bizottságaiban és történő részvétellel. A katonai szabványosítás feladatainak ellátását biztosítja a Haditechnikai Intézeten belül működő Katonai Szabvány Osztály is.

A katonai nemzeti szabványosítási tevékenységnek figyelembe kell vennie a NATO-tagságból adódó követelményeket. A magyar katonai szabványoknak meg kell felelniük a NATO követelményeinek. Emellett kiemelt szerepet tölt be a NATO egységesítési-szabványosítási dokumentumainak fokozatos átvétele (ratifikálása) és alkalmazásba vétele, nemzeti keretek közötti megjelenítése és alkalmazása, a nemzetközi és az európai szabványok átvétele.

Az egységesítési dokumentumok kezelésére és feldolgozására a Haditechnikai Intézet Katonai Szabvány Osztály kapott megbízást. A Katonai Szabványügyi Koordinációs Bizottság határozata szerint azokat a NATO egységesítési dokumentumokat, amelyek a honvédségen kívül más szervezetekre is vonatkoznak, célszerű nemzeti katonai szabványként kiadni. Ezen szabványok kidolgozása az MSzT/306 Katonai Műszaki Szabványosítási Bizottságban (KSzMB) folyik. A jelenleg hatályos és kidolgozás alatt álló katonai nemzeti szabványok mintegy 19%-a NATO STANAG alapú, valamint közel 1%-a MIL alapú szabvány [4].

A NATO egységesítési-szabványosítási dokumentumainak hazai elterjesztése és megismertetése hosszú és időigényes folyamat. Ezt a folyamatot könnyítheti meg a Haditechnikai Intézetben létrehozott számítógépes adatbázis rendszer, amely a tervek szerint biztosítani fogja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervezetei és intézményei részére az on-line hozzáférést az adatbázisban szereplő STANAG és AP dokumentumokhoz, de csak a HM zárt („katonai") intranet (extranet) hálózatán keresztül [1].

Összefoglalva a széles értelemben vett kompatibilitás *szabványosítási szintjének* helyzetét, megállapítható, hogy hazánk ezen a területen *részleges* kompatibilitást ért el [3]. A szabványosítási tevékenység törvényi háttere adott és megfelel a követelményeknek. A magyar nemzeti és katonai szabványosítás rendszere képes a NATO egységesítési rendszerével való együttműködésre. Hazánk katonai és polgári szakértői egyre jobban bekapcsolódnak a NATO-ban folyó egységesítési-szabványosítási tevékenységbe. Folyamatban van a NATO ilyen jellegű dokumentumainak átvétele és hazai alkalmazása. A szabványosítási kompatibilitás szintjén felmerülő néhány további feladat:

— tovább kell erősíteni hazánk részvételét a NATO egységesítési-szabványosítási tevékenységében, növelve az ebben a munkában részt vevő szakértők és delegáltak számát és ezzel biztosítva a megfelelő érdekérvényesítést is;
— lehetőség szerint növelni kell a hatályos és kidolgozás alatt álló NATO dokumentum-alapú katonai nemzeti szabványok számát, gyorsítva ezzel az ilyen jellegű egyezmények hazai bevezetését és elterjesztését;
— javítani kell az országban megtalálható NATO szabványosítási dokumentumokhoz való hozzájutás lehetőségét. Ez nagymértékben javítaná ezen dokumentumok ismertségét és későbbiekben segítené azok alkalmazását;
— biztosítani kell hogy a nem NATO-alapú nemzeti katonai szabványok megfeleljenek a Szövetség követelményeinek és előírásainak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

[1] ANDREJCSIK Gyula—SZATTER Gyula—LÉNÁRT Sándor: NATO STANAG- és AP-nyilvántartás magyar számítógépes adatbázis rendszer (Haditechnika, XXXIV. évfolyam 2000/4. szám, 44-46. o.).

[2] GAÁL Csaba szerkesztésében: Szabványosítás és egységesítés (jegyzet, HM Haditechnikai Fejlesztési és Beszerzési Főosztály, 2000.).

[3] KOVÁCS József: Kompatibilitás és NATO kompatibilitás (Repüléstudományi Közlemények, XII. évfolyam 29. szám, 2000., 379-384. o.)

[4] LENGYEL Sándor: A magyar katonai nemzeti szabványosítás rendszere (Haditechnika, XXXIV. évfolyam 2000/3. szám, 54-55. o.).

[5] NATO kézikönyv (Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Budapest-NATO Információs és Sajtóiroda, Brüsszel, 1999.).